

Nije, treba vjerovati, nezamislivo vrijeme kad ćemo posezati za konkordancom kao stilskim priručnikom. Pogotovu kada se budućim korisnicima osim Gundulićevog *Osmana* pruži i logičan niz konkordanca svih glavnih djela i pisaca hrvatske književnosti od 15. do konca 18. stoljeća, zatim konkordance najvažnijih djela suvremene hrvatske književnosti i konkordirane tekstove svih značajnih najranijih spomenika hrvatske pismenosti od Bašćanske ploče nadalje.

U ovom času, zahvaljujući sredstvima odobrenim od Republičkog savjeta za naučni rad SRH⁹, završena je kompjuterska konkordanca hrvatskih djela Marka Marulića, praktički su pripremljena za kompjutersku obradu djela hrvatskih pisaca (Lucića, Hektorovića, Benetovića i Pelegrinovića), a dovršeno je ubušivanje djela Marina Držića, Zoranića i Karnarutića. Izdavanje dovršenih kompjuterskih konkordanca u obliku knjiga posebno je pitanje. Svakako, od toga kako će naša stručna i kulturna javnost prihvatiti prvi tako objavljeni svezak, Gundulićevog *Osmana*, u mnogome će zavisiti brzina izlaženja ostalih kompjuterskih konkordanca klasične, a zatim najranije pa i suvremene hrvatske književnosti.

O S V R T I

OBITELJ I PORODICA

Iskreno govoreći, nisu baš rijetki pojedinci koji bi u naslovu ovoga članka riječ *obitelj* promijenili u *porodica*. Jedni bi to učinili zato što upotrebljavaju samo riječ *obitelj*, a drugi zato što govore samo *porodica*. Drugim riječima: mnogo ih je kojima jedno isključuje drugo.

Stavljajući veznik *i* između naslovnih dviju riječi želim reći da jedna ne mora isključivati drugu. Zašto?

Većina hrvatskih pisaca, i to od najstarijih vremena do danas, upotrebljava i *obitelj* i *porodica*, ali najčešće razlikuje značenje tih dviju riječi. Riječ *obitelj* znači

u prvom redu stan, kuća, mjesto gdje se obitava¹. Zapravo je i izvedena od glagola *obitati* (<*obritati; uspor. *obitavalište*) koji je u nas potvrđen u značenju »stanovati« već u 15. stoljeću². Ruski glagol *obitato* tumači M. Vasmer³ za »wohnen«, a *obitelo* sa Kloster, Wohnstätte«. I neki su naši pisci upotrebljavali riječ *obitelj* u značenju »samostan«. Ta su značenja kasnije proširena

¹ Akademijin rječnik, tom VIII., str. 360.

² P. Skok, Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika, Zagreb, 1972., sv. II., str. 537.

³ Max Vasmer, Russisches Etymologisches Wörterbuch, Heidelberg 1955, sv. II., str. 240.

⁹ Kojima je – u rujnu 1972. u Institutu za lingvistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu – pokrenut projekt *Kompjuterska analiza tekstova stare hrvatske književnosti*, sa Ž. Bujasom i M. Mogušem kao nosiocima (asistenti projekta: D. Jutrović, 9. 72-8. 73. i M. Bratanić-Cimbur od 9. 73).

na one koji zajednički žive u stanu ili u kući, tj. na roditelje i njihovu djecu. Značenje je *obitelj*, prema tome, skupnost, zajedništvo života. Takvo se značenje lijepo odražava u narodnim govorima gdje se za pojam obitelj upotrebljava riječ *družina*.

Porodici je, međutim prvotno značenje vezano uz glagol *roditi*, pa nije čudo što u starijih pisaca nalazimo tu riječ u značenju majka⁴, tj. žena koja rada, koja je roditeljica⁴. Lijepo to pokazuje i ovaj stih J. Palmotića: »Srdžbo kleta ... *porodice* od svih šteta!« To je značenje riječi *porodica* zatim prošireno i upotrebljava se za ono što se porodilo, tj. za sinove i kćeri, unučad i prauučad, dakle za potomstvo, rod, rodoslovlje. U tom značenju nalazimo mnogo potvrda u hrvatskoj književnosti, npr. kod Šenoe, Harambašića, Novaka i Matoša. Osim toga u botanici govorimo o *porodici* biljaka, u jezikoslovlju o *porodici* slavenskih jezika itd.

Naravno, zbog bliskih značenjskih veza riječi *obitelj* i *porodica* oba su izraza počeli neki osjećati kao sinonime. Međutim, kod sinonima – u pravilu – nastaje trvenje, jedan želi da nadvlada te potiskuje drugi. Takva objektivna jezična situacija može se u određenom trenutku iskoristiti, pa dolazi do polarizacije. To nije potrebno ako *obitelj* i *porodica* nastavimo upotrebljavati u onim značenjima koje su oduvijek imale. Obje su nam riječi potrebne.

U skladu s iznesenim ilustrativna bi rečenica mogla glasniti: Moj brat i ja pripadamo istoj *porodici*, ali živimo svaki sa svojom *obitelji*.

Milan Moguš

PREDSTAVA ILI ŠOU

Zadnjih se nekoliko godina na televiziji pojavila posebna vrsta predstave pod naslovom: show ili šou. Tko je pratio njezin po-

četak, prisjetit će se kako je ona po novinama pretežito pisana show, tj. izvorno, ali je s vremenom ponašena i u pisanju pa jednostavno posta šou. I u smislu ovoga njezin se izvođač od showmana pretvori u šoumena. Dakle, na televizijska vrata uvedoše i još jednu tудицу što za sobom povuče drugu: obje u cijelosti suvišne jer su u danoj uporabi istisnule dobre hrvatske riječi. Naravno, prihvatiše ih radio i novine pa već svi skupa s televizijom, najavljuju šou ovoga ili onoga šoumena, odnosno – naški kazano! – pjevača, zabavljača ili pjevačice i zabavljačice.

U englesko-hrvatskom rječniku R. Filipovića, Zagreb, 1959., ovako su protumačene dotične riječi:

show (fou) s l. podizanje ruku (kod glasanja); kešenje (zuba) 2. pojavljivanje, pojava; dojam 3. US prilika. (prazan) sjaj, svečanost, povorka 5. trag 6. izlika, izgovor; nešto prividno 7. pogled, prizor 8. izložba, vašarski šator 9. historijska povorka 10. coll predstava, izvedba 11. sl tučnjava 12. sl posao, ustanova ...

showman (foumen) s pl. showmen) (foumen) vlasnik sajamskog šatora s neobičnim stvarima, glumac zabavnog kazališta.

Uzme li se u obzir da show posjeduje i nekoliko glagolskih značenja i da dolazi u izričajima i složenicama, onda je stvarno i prehogat značenjima. Među navedenih 12 značenja našem je šou ili, pravilno bi bilo, šouu pripalo tek 10. mjesto.

Bez obzira gdje je rođena predstava ovakve vrste, ona je najprije udomaćena u Sjedinjenim Američkim Državama i ubrzo se raširila po svijetu zahvaljujući poglavito televiziji. U početku se nazivala »one man show« (predstava jednog čovjeka), ali su postupno otpale prve dvije riječi i osta tek »show«, premda se i dalje pod njezinim pojmom podrazumijeva »predstava jednog čovjeka«. K nama je prispjela u skraćenom obliku. I kako došla – tako i ostala. Po uhođanu je običaju primljena kao nešto su-

⁴ ARJ., tom X., str. 369.